

נכסי קריירה: בין גאווה ופנקייקה

ד"ר הלל אביחי (Ph.D;LL.B)

חוק יחסי ממון והמשכו בעקרון איזון המשאבים, מבטאים את הרעיון של חלוקת משאבים נכסיים בין בני הזוג, מתוך ראיית קשר הנישואין כמאמץ משותף (לא בהכרח הדדי!) של הצדדים לקדם ולבסס את קשר השיתוף.

התמורות החברתיות שהחלו עוד במאה הקודמת וצברו תאוצה במילניום השלישי, מוצאות את ביטוין גם ביציקת תוכן ומהות לקריירה המקצועית של בני הזוג. מבלי להיכנס להיבטים הסוציולוגיים של טיפוח קריירה, הרי שלנושא זה חשיבות רבתי בבואנו לדון ביחסי ממון בכלל ובהתדיינות משפטית באשר לתרגום המונח "נכסי קריירה" למישור הכלכלי-ממוני.

נכסי קריירה במובנם הפשוט הינם הפירות שצבר בן/בת הזוג מעצם פיתוח קריירה מקצועית. פירות אלו הינם בדרך כלל מוניטין וכן קניין רוחני כזה או אחר.

"נכסי קריירה" כוללים, מעבר לכישוריו של האדם, גם השכלה, אך גם את מרכיב הויתור שעשה כל אחד מבני-הזוג עבור העזר שכנגד. שאלת היכולת לכמת את מרכיב הויתור (ואם ניתן להוכיח שאכן היה ויתור) הינה נושא לדיון נפרד.

להבדיל מנכסים אחרים שצוברים בני הזוג במהלך חייהם המשותפים, הרי שלא כל נכסי הקריירה מצריכים פירוק או שותפות (האם ניתן "לפרק" כישוריו של אדם?) אך מעבר לכך: כישורים אישיים אינם נכס שנוצר מזרעי השותפות, אלא מאפיינים אישיים הטבועים באדם מיום היוולדו או שפותחו במהלך שנות חייו. מאחר ואין מדובר ברכוש שנוצר במאמץ משותף

ECR גישור הסכמי חוץ-משפטי

אלול 9, מודיעין . טל/פקס: 08-6526508 נייד: 052-8818616

דוא"ל: ha6669@zahav.net.il למידע נוסף: www.ex-court.co.il

בהכרח, אזי כישורים אישיים אינם נלקחים בחשבון בבואו של צד אחד לתבוע את חלקו בנכסי הקריירה. דרישה זו מתייחסת כמובן רק לתקופה בה קיימו הצדדים קשר שותפות.

פסק דין תקדימי אשר שניתן על ידי בית המשפט העליון (2004) ממחיש את המהות והיישום בפועל של נכסי קריירה: האיש הינו רואה חשבון עצמאי בעל משרד. האישה משמשת כיועצת בתחום החינוך. לפי נתונים שהוצגו בפני בית המשפט, מחזור ההכנסות של הבעל עמד על כ-800,000 שקלים בשנה ושווי המוניטין של המשרד שהוא מנהל הוערך בסך של 700,000 שקלים. כושר השתכרותו של הבעל הוגבר לאורך שנות הנישואין, בעת שהאשה עסקה בניהול משק הבית וגידול ילדים.

בית המשפט העליון בהחלטתו, נתן את דעתו לכך שעצם המציאות בה האשה נשאה בעול גידול הילדים וניהול משק הבית, אין בכך משום הסכמה אלא תוצר נסיבות ומציאות נתונה, ומטבע הדברים עצם "התגייסותה" לניהול משק הבית טומנת בחובה את ההכרה כי הינה זכאית להנות מפירות טיפוח הקריירה של הבעל. אשר על כן, נפסקו לטובתה 250,000 שקלים. סכום זה משקף לדעת בית המשפט, את הפער בפיתוח כושר השתכרותו של כל אחד מבני הזוג עקב הנישואין.

דוגמא נוספת: בתיק שנדון בבית המשפט לענייני משפחה בבאר שבע (2008), הוצג מקרה של זוג אשר התגרש. במהלך הנישואים סיים הבעל לימודי תואר ראשון במדעי המחשב, וכיום הינו שכיר בחברת היי-טק שצבר, מן הסתם-זכויות כלכליות שונות.

האישה החלה ללמוד לתואר במדעי המחשב אך הפסיקה את לימודיה בשל כשלונה במבחנים בשנה השלישית, והתקשתה למצוא עבודה בהיעדר

השכלה אקדמאית מלאה. לבסוף נאלצה להתפשר על מקום עבודה ועל השכר שקיבלה. מספר שנים לפני הדיון בבית המשפט, עזב הבעל את ביתם המשותף ועבר להתגורר במחיצת אשה אחרת.

בית משפט קבע כי במבחן התוצאה, נהיר כי השתכרותו של הבעל הן בהווה והן בעתיד עולה באופן משמעותי על זה של האישה. בית המשפט פסק כי יש לבדוד מן הכישרון האישי הטבוע באיש את מרכיב ההשכלה והניסיון אותם רכש במסגרת לימודיו ועבודתו בתקופת נישואיהם, בשעה שהאישה לא יכלה לעשות כן, כיוון שהקדישה את מירב משאביה לניהול הבית וגידול הילדים בזמן שהבעל השקיע את זמנו ומרצו בלימודיו האקדמיים.

עם זאת, נוכח העובדה כי האשה החלה אף היא בלימודים אקדמיים במהלך נישואיהם, הרי שיש לה את היכולות לרכוש השכלה ובכך לצמצם את פער ההשתכרות בינה לבין בעלה. לצורך כך פסק בית המשפט כי האיש ישלם לאישה סכום כסף השווה לשתי שנות לימוד באוניברסיטה ובנוסף ישלם לאישה במהלך השנתיים בהן תלמד 2000 שקלים בחודש, סכום אשר ישלים את הכנסתה של האישה העשויה להיפגע כתוצאה מהלימודים.

על מנת להתמקד בהיבטים העקרוניים של משמעות נכסי הקריירה ופחות בהיבטים הטכניים-כלכליים, להלן מספר דוגמאות העשויות לשפוך אור על הבעייתיות העקרונית שבדרישת צד אחד לנכסי קריירה מן הצד השני:

פלב ואזדרכת נישאו בשנת 2003. השניים הכירו באוניברסיטה. פלב סיים בהצטיינות לימודי אדריכלות והמשיך בלימודיו לתואר שני בתכנון אורבני ואילו אזדרכת סיימה תואר ראשון בסוציולוגיה ועובדת במשרד יחסי-ציבור כתקציבאית בחצי מישרה.

בשנת 2006 פתח פלג משרד אדריכלות. עד מהרה, החל המשרד לצבור מוניטין והרחיב את פעילותו. פלג עבד קשה, לעיתים חזר בשעת ערב מאוחרת ואולם יש תמורה בעד האגרה: בני הזוג רכשו ווילה בישוב יוקרתי וניהלו רמת חיים גבוהה למדי. במקביל, משרד האדריכלות תכנן פרויקטים יוקרתיים ומורכבים ואף זכה בפרס בינלאומי בתחום בנייה ירוקה.

בשנת 2011 יחסיהם של השניים עלו על שרטון. אזדרכת, בעצת עורכי דינה ובשל המציאות הנגזרת מעקרון מרוץ הסמכויות, מיהרה לפתוח בהליכי גירושין בבית המשפט לענייני משפחה, ובתביעתה כללה תביעת משמורת על בתם הקטנה, מזונות גבוהים למדי כנגזרת של רמת השתכרותו של פלג, וחלוקת ממון הכוללת מחצית משווי הווילה שנרכשה על ידי בני הזוג בשנת 2009. בתביעתה דרשה אזדרכת בנוסף, גם 500,000 דולר המשקפים מחצית מהמוניטין שצבר משרד האדריכלים.

מבלי להיכנס לשאלה כיצד ניתן לחשב נכסי קריירה (הסתמכות על שווי כספי, או על המוניטין או מחזור או רווח בדוחו"ת כספיים של הפירמה), בתי משפט נוטים לראות בדרישה לנכסי קריירה -עילה משפטית קבילה.

עתה, הבה נציג מספר שאלות לגבי המקרה שלפנינו:

- אזדרכת הינה שכירה ולכן אם תבוא דרישה מצד פלג לחלוקה בנכסי הקריירה של אזדרכת הרי שלדרישתו לא יהיה בסיס. קשה עד בלתי אפשרי לחשב נכסי קריירה של שכיר ובתפקיד שאינו מאפשר כימות לפרמטרים מדידיים-כלכליים (להבדיל מזכויות סוציאליות).
- פלג מעולם לא מנע מאזדרכת לפתח קריירה משלה. ההיפך הוא הנכון: פלג האיץ באזדרכת לפתח את כישוריה והשכלתה, ואולם היא בחרה להתמסר לניהול משק הבית.

- פלג מימן את שכר הלימוד בכספי חסכוניותיו. למעשה, כל תשלומי שכר הלימוד הגיע מהונו העצמי של פלג.
- רכישת הווילה התאפשרה בזכות רווחי משרד האדריכלים, שנוצרו בזכות כישוריו של פלג, ובזכות העובדה כי רכש השכלה ראויה, וכבר נאמר כי מימון השכלתו נעשה מהונו הפרטי ולא מכספים משותפים של בני הזוג.

חרף כל הנאמר, תביעתה של אזדרכת למחצית מהנכסים הינה לגיטימית.

מנגד, יש שיטענו כי תביעתה של אזדרכת למחצית מנכסי הקריירה של פלג טומנת בחובה כפל-זכות: אם נקבל את ההנחה (המציאותית) כי רכישת הווילה של בני הזוג התאפשרה בזכות ההצלחה העסקית של משרד האדריכלים, הרי שבדרישה של אזדרכת למחצית משווי הווילה (לאחר כיסוי יתרת המשכנתא) היא מיצתה את זכאותה לנכסי הקריירה, שהרי נכסי הקריירה הינם הפירות הכלכליים שהינם פרי הצלחתו העסקית של משרד האדריכלים! כעת, מבקשת אזדרכת להנות שוב מנכסי הקריירה של אותו משרד אדריכלים!

במקרה שלפנינו, הוצגה דוגמא קלאסית לחלוקה אי-שוויונית של נכסי הצדדים, בהתייחס לפירות שנצברו מנכסי קריירה. טענתו של פלג תתבסס על שאלת "הזכאות הכפולה" של אזדרכת: אם יוכח כי הנכס שנרכש על ידי בני הזוג התאפשר בזכות הצלחתו העסקית של פלג (הדבר ניתן להוכחה בצורה פשוטה למדי: השוואה של תלוש השכר של אזדרכת מול הרווח החודשי נטו של פלג העצמאי והצגת תדפיסי בנק המוכיחים כי הכסף תועל בין היתר לתשלום המשכנתא) הרי שבכך מיצתה אזדרכת את זכותה לחלק מנכסי הקריירה. לא ניתן להנות פעמיים מאותו משאב נכסי/ממוני! מתברר כי עובדות לחוד ומציאות לחוד.

הפרקטיקה מוכיחה כי בהיות אחד מבני הזוג עצמאי הרי שתאורטית, ניתן לתבוע נכסי קריירה, במידה והעסק רלוונטי לעניין צבירת מוניטין. בית המשפט אמור לקבוע כיצד ניתן לחשב את פירות הקריירה של בן הזוג העצמאי. מטבע הדברים, תביעת נכסי קריירה מוצאת את ביטויה בעיקר בתביעת אשה נגד בעלה, מלבד במקרים בהם האשה פיתחה קריירה ובעלה שכיר. אגב, פסק-דין שניתן באחרונה (תמ"ש 1066/06) דן במקרה כזה, בו הבעל דרש מחצית מנכסי הקריירה של אשתו, עימה הוא נמצא בהליך גירושין. בית המשפט קבע (ציטוט) "... מכל מקום, אף בהנחה שהנתבעת מחזיקה בנכסי קריירה, לא ראיתי הצדקה לחלק "נכס" זה בין הצדדים. בנסיבות המקרה שלפניי, שפורטו לעיל, לא מצאתי כי התובע תרם לנתבעת משאבים של זמן או כסף להשבחת כושר ההשתכרות שלה. התובע לא הוכיח כי הקדיש את חייו למשפחה, נטל על עצמו את עיקר עבודות הבית והטיפול בילדים, וויתר לטובת הנתבעת על פיתוח קריירה משל עצמו"...

נושא נכסי קריירה הינו נושא מורכב הטומן בחובו לא רק שאלות כלכליות, אלא גם שאלות עקרוניות: חלוקת העבודה ה"מסורתית" בתא המשפחתי מתבססת על ההנחה כי הבעל, בהיותו המפרנס העיקרי בדרך כלל, נאלץ למצוא את פרנסתו מחוץ לבית, ואילו האשה מתמסרת לניהול משק הבית ולגידול הילדים. מנגד, בשנים האחרונות ניכרת מגמה של טיפוח קריירה נשית ויש לברך על כך. השאלה המתבקשת היא האם זכותו של צד אחד (ואין זה משנה אם מדובר בבעל או באשה) למחצית מנכסי הקריירה של הצד שכנגד הינה מובנת מאליה, וכל שכן כאשר יוכח כי הפירות אותם דורש הצד האחד, מקורם בזרעים שנזרעו בעמל כפיו של הצד שכנגד. במקרה דנן, פלג הוא שהקדיש את מרצו וממונו לרכישת השכלה, וכפועל יוצא- נחל הצלחה עסקית ומשרדו הפך לעסק משגשג. בית המשפט יידרש לשאלת אופי תרומתה של אזדרכת להצלחתו העסקית של פלג. במה

ECR גישור הסכמי חוץ-משפטי

אלול 9, מודיעין . טל/פקס: 08-6526508 נייד: 052-8818616

דוא"ל: ha6669@zahav.net.il למידע נוסף: www.ex-court.co.il

התבטאה תרומתה של אזדרכת? האם תמיכה "מוראלית" דיה כדי לתבוע נכסי קריירה?

אז מה הפתרון? הסכם ממון!

הסכם ממון אמור למנוע מצבים מעין כאלה. הסכם ממון יגדיר במדויק מה הנכסים עליהם חלה חזקת השיתוף או חוק יחסי ממון. אגב, הסכם ממון יצירתי (אך פרגמטי) שקיבל תוקף של פסק-דין, ניתן באחרונה בבית משפט לענייני משפחה בחיפה (2011). פסק דין זה הגדיר את זכויותיו הממוניות של צד אחד, במקרה של בגידה של הצד האחר. בהסכם שערכו בני זוג (שניהם גרושים), נקבע כי צד שבגד יפסיד את חלקו ברכוש. מאחר ומדובר בהסכם שנעשה בגמירות דעת של הצדדים, לא מצא בית המשפט לנכון להתערב והעניק להסכם ממון זה תוקף של פסק דין. בדוגמא שהוצגה מקודם, אילו אזדרכת ופלג היו עורכים הסכם ממון המגדיר את שאלת זכאותה של אזדרכת לנכסי קריירה, הצדדים היו חוסכים זמן יקר ומשאבים כלכליים ניכרים. ועל זה נאמר: מי שמאמין גם בכסף וגם באלוהים, עשוי להגיע למסקנה שאין אלוהים... הסכם ממון הינו המגדלור הפרגמטי באוקיינוס הרומנטי. כשם שמגדלור אמור לכוון את תנועתן של ספינות, כך הסכם ממון אמור להיות עמוד האש המלווה ומנחה את בני הזוג כאשר תפקידו העיקרי הוא להבטיח כמה שפחות חיכוכים, חשדנות ומריבות משפטיות המביאות את הצדדים לא אחת, אל עבר שאלו תחתיות.

ובנימה הומוריסטית משהו: הסכם ממון מייתר את הצורך במריבות רוויות יצרים כמו למי שייך הכבל המאריך במערכון הסטירי הנודע... חישבו על כך ברצינות...

ECR גישור הסכמי חוץ-משפטי
אלול 9, מודיעין . טל/פקס: 08-6526508 נייד: 052-8818616
דוא"ל: ha6669@zahav.net.il למידע נוסף: www.ex-court.co.il